

Koronavirüs Bağlamında Yanlış Bilginin Yayılımının Engellenmesi Açısından Youtube Politikalarının İncelenmesi

SELÇUK İLETİŞİM

DERGİSİ 2022;

15(1): 142-174

doi: 10.18094/JOSC.974211

Ahmet Faruk Çeçen, Fulya Çeçen

ÖZ

Yeni medya araçlarının bazı durumlarda klasik medyalarla yöndeşerek bazen de dijitalin sadece kendi ekosistemi içinde üretilen biçimde enformasyonu yayma, söylemleri şekillendirme ve en temelinde "hakikati" oluşturma gibi işlevler ortaya koyduğu ileri sürülebilir. Buradaki hakikat kavramının mutlak doğrudan ziyade bir olayın bireysel ya da kolektif biçimde doğru olarak algılanması durumu olduğunu belirtmekte fayda vardır. Bu açıdan "ağızdan ağıza dolaşan kesinlik kazanmayan haber ve rivayet" olarak tanımlanan söylentilerin de bağlama göre farklı kitleler tarafından hakikat olarak algılanabildiği ve tekrar üretilebildiği vurgulanmalıdır. Koronavirüs bağlamında dijital söylentilerin yayılımını inceleyen bu çalışmanın, araştırma soruları içerik üreticilerin toplum sağlığını ilgilendiren Koronavirüs gibi bir konuda hiçbir bilimsel temele dayanmayan söylentileri yayıp yaymadığı ve Youtube'un Koronavirüs açısından ortaya koyduğu politikalara uyup uymadığıdır. Eleştirel Söylem Analizi ile ele alınan iki video sonucunda bilimsel temele dayanmayan söylentilerin içerik üreticiler tarafından yayıldığı ve Youtube tarafından bu içerik üreticilere yaptırım uygulanmadığı tespit edilmiştir. Youtube'un vaatlerini gerçekleştirememesine yönelik bir başka bulgu da içerik üreticilerin Youtube'un yazılımsal otomatik işaretlemesine takılmamak için bazı kelimeleri başlık, açıklama yazısı ve video boyunca geçirmeme gibi denetimden kaçınma mekanizmalarını kullanmalarıdır. Bu noktadaki bir başka bulgu ise içerik üreticilerin para kazanmalarıyla ilgilidir. İçerik üreticilerin denetimden kaçınma stratejileri sayesinde reklam bile göstererek toplum sağlığını ciddi şekilde ilgilendiren bu konu üzerinden para kazanabildikleri görülmüştür. Youtube'un yazılım güncellemesi yaparak "enfeksiyon" ya da "hastalık" gibi Koronavirüs yerine kullanılan kelimeleri de algılayabilen bir yapay zekâ vasıtasıyla kelime bazında tarama yaparak bu videolardaki reklamları tamamıyla engellemesi bir çözüm önerisi olarak ortaya konabilir. Çalışmada bir başka öneri ise Youtube'un kendi işaretlemeleri kadar insan işaretlemelerine de önem vermesidir.

Anahtar Sözcükler: Dezenformasyon, Dijital Söylenti, Koronavirüs, Misenformasyon, Youtube Politikaları

AHMET FARUK ÇEÇEN

Dr. Öğr. Üyesi

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ahmetfaruk.cecen@omu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-3561-2915

FULYA ÇEÇEN

Doktora Öğrencisi

Marmara Üniversitesi

fulyacecen@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2253-3102

SELÇUK İLETİŞİM DERGİSİ 2022; 15(1): 142-174

doi: 10.18094/JOSC.974211

Geliş Tarihi: 25.07.2021 Kabul Tarihi: 19.12.2021 Yayın Tarihi: 15.04.2022

Examination of Youtube Policies in Terms of Preventing the Spread of False Information in the Context of the Coronavirus

JOURNAL OF SELÇUK
COMMUNICATION 2022;
15(1): 142-174
doi: 10.18094/ JOSC.974211

Ahmet Faruk Çeçen, Fulya Çeçen

ABSTRACT

It can be argued that new media tools perform functions such as disseminating information, shaping discourses, and basically creating 'truth'. It is worth stating that the concept of truth discussed at the current article is the individual or collective perception of an issue, rather than absolute fact. In this regard, it could be claimed that rumors defined as "a currently circulating story or report of uncertain or doubtful truth" can be perceived as truth by the varied audience. The research questions of the study are 'do content producers spread unscientific rumors about Coronavirus' and 'can Youtube realize what they promised to prevent false information?' Conducting a Critical Discourse Analysis to Youtube videos, this study found that content producers spread unscientific rumors about Coronavirus and Youtube has failed to realize its promises on the prevention of the dissemination of the videos, containing deceptive information about coronavirus. Another vital finding of the study is that channel owners tricked Youtube algorithm by not using Coronavirus in the title, description and in video per se so they could make money out of a video, jeopardizing public health. As a solution, it can be offered that by updating its software, Youtube can detect words used instead of coronavirus, such as "infection" or "disease," so it can scan on a word-by-word basis, and completely block the ads in these harmful videos. Another solution to solve this problem would be that Youtube is going to pay more attention to the human flagging.

Keywords: Coronavirus, Digital Rumor, Disinformation, Misinformation, Youtube Policies

AHMET FARUK ÇEÇEN

Asst. Prof. Dr.

Ondokuz Mayıs University

ahmetfaruk.cecen@omu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-3561-2915

FULYA ÇEÇEN

PhD Candidate

Marmara University

fulyacecen@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2253-3102

JOURNAL OF SELÇUK COMMUNICATION 2022; 15(1): 142-174

doi: 10.18094/ JOSC.974211

GİRİŞ

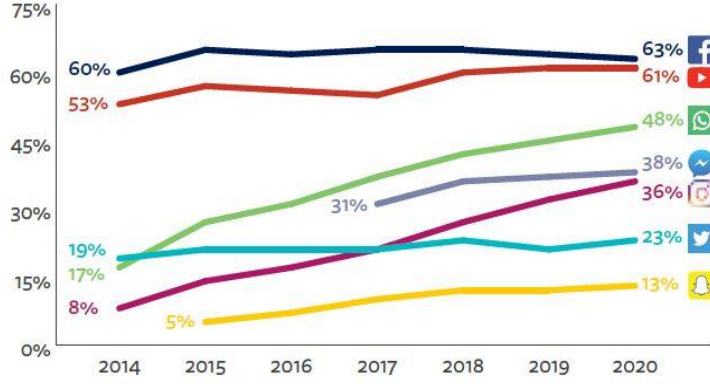
Bu çalışmanın ortaya konulabilmesi için sahte haber, Koronavirüs ve sosyal medya ilişkisini ele alan çalışmalar incelenmiştir. Khatri vd. (2020) Youtube'un Koronavirüs için önemli bir haber kaynağı olduğunu Koronavirüsün daha önce hiçbir pandemide olmadığı kadar Youtube'da görünür olduğunu söylerler. Buna ek olarak, Youtube'da uluslararası sağlık ajansları ve akademik kuruluşların videoları az temsil edilirken yanıltıcı enformasyonlara sahip olan videolar çoğunluktadır. Bu videolar arasında Koronavirüse yönelik komplo teorileri özel bir yer tutmaktadır. Koronavirüsle alakası olmayan tedavi önerileri ve virüsün biyolojik bir silah olduğuna ya da virüs arkasında gizli güçlerin olduğuna dair komplo teorileri internette dolaşmaktadır (Brennen, Simon, Howard, & Nielsen, 2020). Koronavirüse yönelik komplo teorileri halkın pandemiye karşı alınan önlemleri umursamamasına neden olabilmektedir. 2017 yılında yapılan bir çalışma komplo teorilerine inanmanın kişilerde aşı olma gibi sağlığı direkt etkileyen davranışları uygulama olasılıklarını düşürdüğünü göstermiştir (Dunn, ve diğerleri, 2017). Ukwuru ve Nwankwo (2020) Facebook, Twitter, Whatsapp ve YouTube gibi platformların panik ve karmaşayı arttırmak amacıyla söylentilerin ve dezenformasyonun yayılımı için kullanıldığını ileri sürmüştür. Bu çalışmanın yukarıdaki literatürden ayrılan ve özgün olan kısmı ise Türkçe olarak yapılması ve dilden bağımsız Youtube Koronavirüs politikaları ve Youtube'un gerçek uygulamalarını inceleyen ilk çalışma olmasıdır.

Bu tip bir araştırmanın tarafları platformlar, içerik üreticiler ve kullanıcılarıdır. Araştırmanın sınırlılıklarından ötürü bu çalışmada sadece içerik üreticiler ve platformları ele alınacaktır. Araştırmanın soruları ise şöyledir:

- Youtube örneğinde içerik üreticiler toplum sağlığını ilgilendiren Koronavirüs gibi bir konuda hiçbir bilimsel temele dayanmayan söylentileri yaymakta mıdır?
- Youtube Koronavirüs konusunda yanlış bilgilerin engellenmesi noktasında ortaya koyduğu politikalara uymakta ve temelsiz bilgileri yayan içerik üreticilere yaptırım uygulamakta mıdır?

DİJİTAL SÖYLENTİ VE KORONAVİRÜSÜN DİJİTAL SÖYLENTİ HALLERİ

İnternet teknolojisini takiben sosyal medyanın ortaya çıkması ve bu platformların insan hayatının bir parçası haline dönüşmesi ile hem üretici hem tüketici halini alan bireylerin enfomasyona ulaşma, iletişim kurma, anlama ve bilme biçimleri kökten bir değişime uğradığı ileri sürülebilir.

Şekil 1 Platformlar Bazında Sosyal Medya Kullanım Oranları 2014-2020 (Newman, Fletcher, Schulz, Andi, & Nielsen, 2020, s. 30)

Şekil 1'deki veriler 12 farklı ülkeden ortalama 24.000 katılımcı ile gerçekleştirilen bir araştırmada yer alan bireylerin bir haftalık sosyal medya kullanımına ait istatistiklerdir. Grafikten de görüldüğü üzere yıllar içerisinde bu platformlara yenileri eklenirken var olan platformlarda kullanımını arttırmaya devam etmişlerdir. Dolayısıyla sosyal medya mecraları bilgiye ulaşmanın, iletişim kurmanın, fikir beyan etmenin, tartışmanın, habere ulaşmanın yeni platformları olmuşlardır. Bununla beraber internetin ve sosyal medyanın toplumu olumlu mu olumsuz mu etkilediği, üzerinde pek anlaşılabilir bir konudur. Anamur ve Topsakal (2019, s. 38-39) bu yeni sanal dünya ile beraber takipleşme ve stalklamanın normal bir pratik haline geldiğini ileri sürerler. Eş deyişle gözetim sadece suçlu olanların gözetildiği bir sistem olmaktan çıkıp herkesin gözetildiği ve gözetlediği, elde edilen verilerin işletmeler ve reklamcılar tarafından kendi ekonomik getirileri için kullanıldığı yeni bir dijital gözetime dönüşmüştür (Anamur & Topsakal, 2019). Bu fenomene olumsuz bakan başka bir perspektif ise kullanıcıların paylaşımlarından sorumlu tutulmalarının zorluğundan ötürü artan ırkçı, cinsiyetçi ve hakaretimiz davranışları ön plana çıkartır. Bu açıdan sosyal medya mecralarının kullanıcıya sağladığı içerik üretme, üretilmiş bir içeriği yayma, içeriğe katkıda bulunma gibi imkânlar, kullanıcıların içeriklerden medya kuruluşları kadar sorumlu tutulmamaları durumu ile birleştiğinde sosyal medya mecralarından yalnızca imkân kelimesinin sağladığı bir olumlama ile bahsetmek yetersiz olacaktır.

Bu imkân belli durumlarda çevrimiçi sorumsuz ya da fevri davranış olarak da adlandırılabilir aşırı bir özgürlük ortamını kullanıcılara sağlamakta ve bu ortam kullanıcıların hakaretimiz söylemleri, yalan haberleri ve söylentileri dolaşıma sokmalarına izin vermektedir. Bu noktada söylenti ve çalışmada dijital söylenti olarak ortaya koyduğumuz kavramı açıklamak faydalı olacaktır. TDK tarafından söylenti “ağızdan ağıza dolaşan kesinlik kazanmayan haber ve rivayet” olarak tanımlanır (Söylenti, t.y). Dijital söylenti ise dijital ortamlarda doğruluğu kesinleşmemiş ve komplo teorisi temelli olan içeriğin üretenin profesyonel olup olmamasından bağımsız olarak üretilmesi ve bu içeriğin diğer kullanıcılarca yeniden üretilmesi, yorumlanması ve en temelinde yayılması ve dolaşımda tutulması olarak tanımlanabilir. Kullanıcıların bilerek veya bilmeyerek sahte haberler paylaştıklarını ve dolayısıyla dijital söylentiye katkıda bulduklarını gösteren güncel araştırmalar mevcuttur. Pew Araştırma Merkezinin 1002 Amerikalı yetişkinle yürüttüğü araştırmada katılımcıların yüzde 16’sı politik bir haberi online ortamda paylaştıklarını ve bunun daha sonra sahte haber olduğunu öğrendiklerini, yüzde 14’ü ise paylaştıkları politik haberin paylaşım anında sahte olduklarını bildiklerini bildirmişlerdir (Barthel, Mitchell, & Holcomb, 2016, s. 8). Çalışmadan elde edilen bu veri kullanıcının bilerek veya bilmeyerek manipülasyona katkı sağlaması ve sosyal medyanın bu noktada dijital söylentiye zemin oluşturan mecra niteliği taşıması yönünden anlamlıdır. Her ne kadar Facebook, YouTube, Instagram gibi platformlar topluluk kuralları adı altında birtakım kullanım koşulları ve koruma önlemleri yayınlamış ve bu doğrultuda hareket edeceklerini deklare etmiş olsalar da bu platformlarda paylaşılmakta olan içerikler durumun bundan çok daha kompleks bir hal aldığını ifade eder niteliktedir.

Postman yeni bir aracın, söylem yapısını değiştirerek hakikati öğrenmenin yeni biçimlerini yarattığını ifade eder ve araçların hakikati öğrenmeye ilişkin yeni biçimler yaratmasını tez savunmasını gerçekleştiren bir öğrenci üzerinden anlatır. Örneğe göre jüri öğrencinin anekdotları tezine eklemesini belgeleme açısından uygun bulmaz. Jürinin adaya “size sınavı geçtiğinizi sözlü olarak bildirmemizden ziyade yazılı bir belge almayı tercih edeceğinizden eminiz. Bizim yazılı açıklamamız hakikati temsil edecek, sözlü mutabakatımız ise ancak bir söylenti olacaktır” sözü bu tartışmayı yazının gücünü vurgulayarak bitirir (Postman, 1994, s. 31).

İnternet de hakikate ve hakikati öğrenme biçimlerine dair yeni pratiklerin ve söylemlerin oluşmasını mümkün kılmıştır. İnternet aracılığıyla marjinal söylemin ana akım medyanın ürettiği söyleme de rakip olabilecek şekilde dolaşıma girdiği ileri sürülebilir. Koronavirüs de diğer herhangi başka bir

konudan farklı olmayacak şekilde insanın bilme ve anlama sürecinden nasibini almıştır. Bu bilme ve anlama çabası bilimsel gerçekleri ve alandaki uzmanların tespitleri ile gerçekleşebileceği gibi kulaktan duyma söylentilere, uzman olmayanların akıl yürütmelerine ve dünyadaki her şeyi gizli güçlerin yönlendirdiğine inanan komplo teorisi zihniyetinin üretimleri vasıtasıyla da gerçekleşebilir. Kişinin hem günlük hayatındaki söylemleri hem de sosyal medya gibi araçlar sayesinde enformasyonu yayma süreci de enforme olma biçimine göre şekillenir. Temel bilimsel gerçekler örneğinde bakarsak bu gerçekler büyük ölçüde konsensüse varılmış olarak değil de komplo olarak çerçevelenirse, bu durum sağlık ve risk iletişimini etkiler (Entman & Usher, 2018). Koronavirüs de komplo teorileri içeren söylentilerden nasibini almıştır. Yukarıda ele alındığı gibi bu hastalığın nedenleri ile ilgili teoriler ve tedavisine yönelik farklı iddialar internette dolaşmaktadır. Bu noktada her komplo teorisi ya da söylentinin mutlak suretle yanlış olması gerektiği iddia edilemez. Ancak bunların bilgi kirliliği altında tartışmamız gereken kısımları da vardır. Bilgi kirliliğinden bahsedeceksek dezenformasyon ve misenformasyondan bahsetmemiz gerekir.

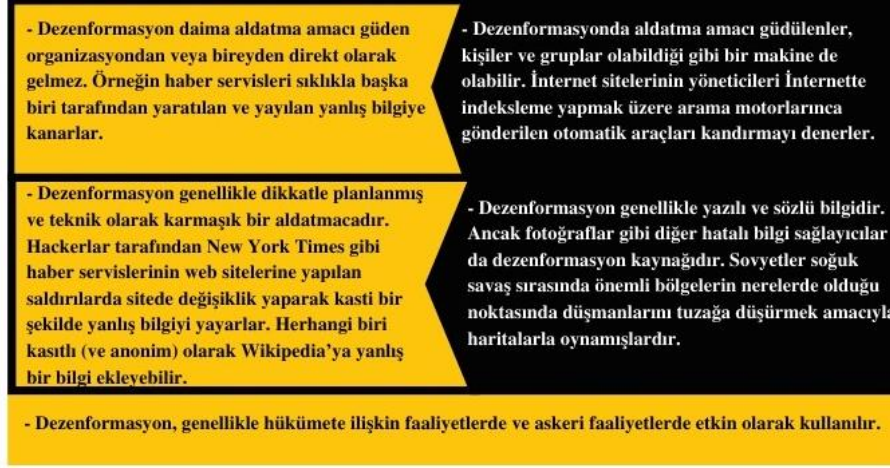
DEZENFORMASYON, MİSENFORMASYON VE MALENFORMASYON

Silverman (2016) 2016 Amerikan seçimlerinin son 3 ayında Facebook'taki en iyi performansı gösteren sahte seçim haberlerinin haber organizasyonlarının en çok rağbet gören haberlerinden daha fazla etkileşim aldığını ortaya koydu. Vosoughi, Roy ve Aral (2018) sahte enformasyonun doğru enformasyona göre önemli ölçüde daha fazla daha hızlı, daha derinden ve daha kapsamlı yayıldığını tespit etmişlerdir. Bu durumlar yanlış bilginin yayılımının ve yanlış bilgi türlerinin anlaşılmasının önemini ortaya koyar. Avrupa Konseyi'nin bir raporunda, misenformasyon, dezenformasyon ve malenformasyon olmak üzere bilgi kirliliğinin üç türü tartışılmıştır:

Şekil 2 Bilgi Kirliliği Türleri (Wardle & Derakhshan, 2017, s. 20)

En dikkat çeken bilgi kirliliği türü olan dezenformasyonun boyutlarını tartışan Fallis bu alana önemli katkılarda bulunmuştur.

Şekil 3 Dezenformasyon Türleri (Fallis, 2009, s. s. 3-4)

YOUTUBE VE YOUTUBE TOPLULUK KURALLARI VE POLİTİKALARI

We Are Social ve Hootsuite'in (2020) raporuna göre Youtube 2 milyar kullanıcı ile 2,7 milyarlık kullanıcısı olan Facebook'tan sonra en fazla kullanılan sosyal medya platformudur. Youtube'un kendi sunduğu verilerde (Youtube1, t.y) Youtube'dan 1 milyon dolardan fazla kazanan kanalların sayısının bir önceki yıla göre yüzde 40 arttığını, 100 bin dolardan fazla kazanan hesaplarda bu oranın yüzde 50 olduğunu belirtmiştir. Eş deyişle Youtube içerik üreticileri açısından para kazanılabilen bir mecradır. Bulut (2020) yaptığı çalışmasında gazetecilik mesleğini profesyonel olarak Youtube platformuna taşıyan profesyonelleri ele almış ve Youtube'un görüntülü haberlerin üretilmesi ve hedef kitleye ulaştırılması için popüler bir mecra haline geldiğini ileri sürmüştür. Bununla beraber Youtube'da haber verme işlevini görenler sadece gazeteciler değildir. Youtube herkese içerik üretebilme imkânı vermesiyle gazetecilik etiği gibi kaygıları olmayan, Youtube'dan para kazanabilmek için gerekli olan izlenme ve etkileşim alabilmek adına yalan haberleri, dezenformatif içerikleri ve hakaretamiz yaklaşımları ortaya koyabilen kişileri de üretime sevk etmiştir. Bu öz denetim eksikliği hem video hem de videolara gelen yorumlar özelinde uygulanmak üzere Youtube'un bazı kurallar ve politikalar geliştirmesine neden olmuştur.

Youtube topluluk kurallarında pek çok farklı madde olmakla beraber Çalışmada irdelenen ve hayatımıza pandemi süreci ile dahil olan oldukça yeni sayılabilecek, *Covid-19 hakkında yanlış tıbbi bilgilendirme politikası* ise Youtube tarafından şiddet barındıran veya tehlikeli içerik sınıflandırmasına dahil

edilmiştir. 20 Mayıs 2020 tarihinde yayınlanan bu politikada Youtube Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) COVID-19 hakkında sağladığı tıbbi bilgilerle çelişen hatalı bilgilerin yayılmasına neden olacak içeriklere izin vermeyeceğini belirtmiştir. Youtube'un bu konuda sıraladığı maddelerden çalışmamız için önemli olanlar aşağıda belirtilmiştir:

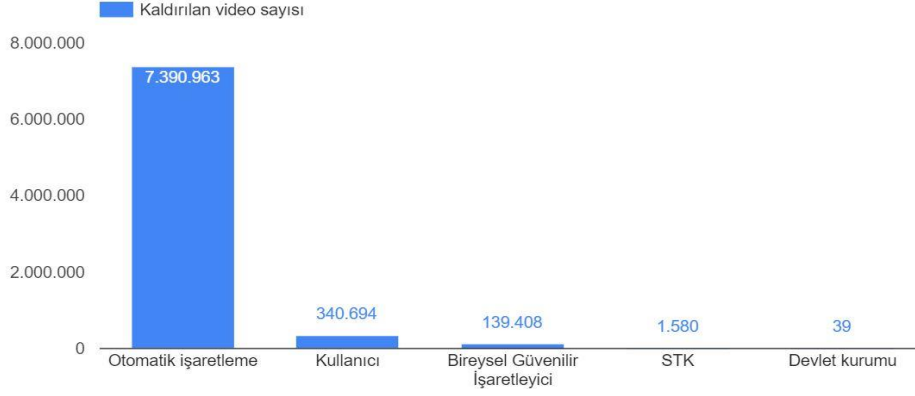
- COVID-19'un var olduğunu reddetme	- İnsanların COVID-19 sebebiyle ölmediği iddiaları
Hastalık halinde kişileri tıbbi uzmanlara danışmaktan vazgeçirme	- COVID-19 aşısının nüfus azaltma aracı olarak kullanılacağına dair iddialar
- COVID-19 aşısı yaptıranların öleceğini iddia eden içerikler	COVID-19 aşısının mikroçip veya takip cihazı içereceğine dair iddialar

Şekil 4 Covid-19 Hakkında Yanlış Tıbbi Bilgilendirme Politikası (Youtube2, 2021)

Yayınlanmasına izin vermeyeceği içerikler noktasında metin yayınlayan Youtube, bu içeriklerle mücadele etme biçimini ise sıkça sorulan sorular kısmında belirtmiştir. "YouTube, Koronavirüs (COVID-19) hakkındaki yanlış bilgilerle nasıl mücadele ediyor?" sorusuna verilen cevap kısaca şu şekildedir:

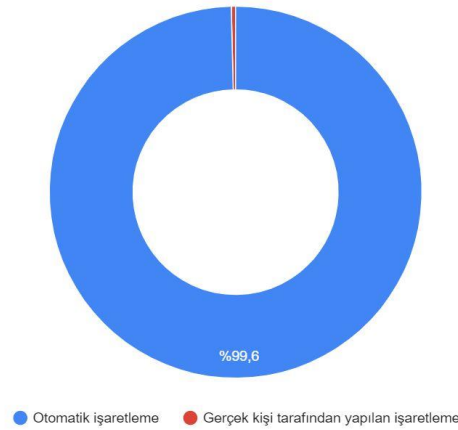
"Politikalarımızı ihlal eden videoları işaretlendiğinde yayından kaldırmaya devam edeceğiz. Kullanıcıları tıbbi tedaviyi reddetmeye teşvik eden veya zararlı maddelerin sağlık açısından faydalı olduğunu öne süren videolar da bu kapsamdadır (Youtube3, 2021)".

Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere toplum sağlığını etkileyebilecek ve can kaybına sebebiyet verecek davranışların izleyicilerde oluşmasını mümkün kılacak nitelikteki videoların yayılmasıyla mücadele etme yöntemi olarak seçilen yöntemin diğer videolar için de geçerli olan işaretleme yönteminden farklı olmadığı görülmektedir. İşaretlemeler, otomatik işaretleme sistemlerinden diğer bir deyişle yazılımsal bir algoritmadan, güvenilir işaretleyici programının üyelerinden (STK'lar, devlet kurumları ve şahıslar) veya Youtube kullanıcılarından gelmektedir. Temmuz 2020 ve Eylül 2020 tarihleri arasında tamamı gerçek kişilerden gelen 15.842.503 adet video işaretlenmiş ve aynı tarih aralığındaki kaldırılan video sayısı ise 7.872.684 olarak açıklanmıştır (Youtube4, 2021).

Şekil 5 Sayılara Göre Kaldırılan Videolar (Youtube4, 2021)

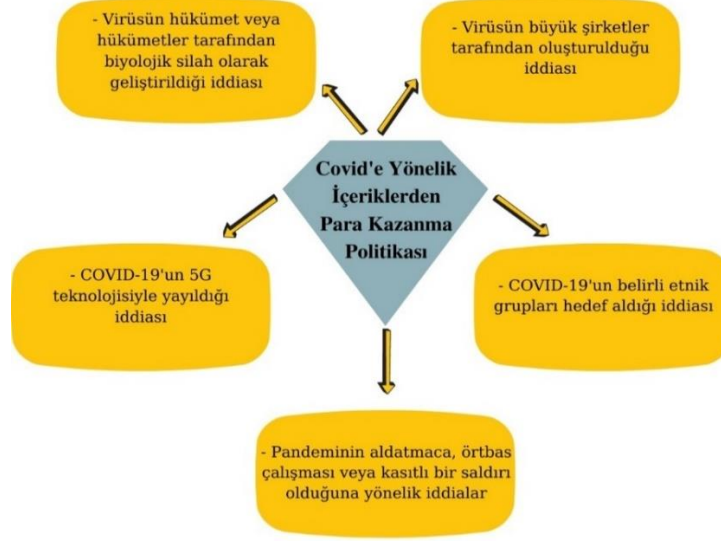
Bu noktada önemli olan bir diğer veri de kullanıcıların yaklaşık 15 milyon video işaretlemelerinin yanında kullanıcı ve güvenilir işaretleyicilerden gelen işaretlemeler sonucu kaldırılan video sayısının 480.102'de kalmasıdır. Aynı tarih aralığında kaldırılan videoların 7.390.963 kadarı Youtube'un otomatik işaretleme sistemi tarafından işaretlenen videolardır. Grafikten de görülebileceği üzere Youtube topluluk kurallarına uymayan videoların belirlenmesi ve kaldırılması noktasında birincil ve en önemli kaynak olarak kendi yazılımına başvurmuştur. Çalışmaya konu olan dezenformasyon ve misinformasyon içeren videoların sebep olduğu dijital söylenti ekosistemi açısından Youtube'u herhangi bir video paylaşım sitesi olmaktan çıkartıp ona sosyal medya olma özeliği katan yorumlara ilişkin veriler önem arz etmektedir. Aynı dönemde Youtube'da kaldırılan yorum sayısı 1.140.278.887'dir.

Şekil 6 Sayılara Göre Kaldırılan Yorumlar (Youtube4, 2021)

Kaldırılan yorumların %99,6'sının yine Youtube'un kendi yazılımı tarafından işaretlendiğini ve yalnızca %0,04'lük anlamsız sayılabilecek kısmının kullanıcı işaretinden geldiğini ve bu noktada da Youtube'un kullanıcı işaretlerini dikkate almaktansa kendi yazılımına başvurduğu ifade edilebilir.

Koronavirüs pandemisine ilişkin Youtube yayınladığı metinde politikalarına uymayan videolarla sınırlı sayıda veya hiç reklam verilmeyeceğini ifade etmiş ve ilgili metinde bu durumları örneklendirmiştir. Örneklerden bir kısmı şekil 7'deki gibidir.

Şekil 7 Covid-19'a Yönelik İçeriklerden Para Kazanma Politikası (Youtube5, t.y)

YÖNTEM

Çalışmada araştırma evrenini Youtube'daki Koronavirüs ile ilgili Türkçe dilinde dijital söylenti yayıyan videolar oluşturmaktadır. Dijital söylenti, tanımında da yer verildiği gibi komplo teorisi bazlı temelsiz bilgilerden oluşan bir karaktere sahiptir. Yapılan incelemeler sonucunda Koronavirüs ve dijital söylenti bir kümede eriten en anlamlı kelimenin 'ÇİP' olduğu tespit edilmiştir. Sosyal medyadaki pek çok içerikte Koronavirüsün asıl amacının insanlara çip takarak onları köleleştirmek olduğuna dair bir dijital söylenti hakimdir, bu söylentinin yeni medyada yer alan haber içeriklerine konu olması ve televizyon programlarında da tartışılması Türkiye özelinde aşırıya ilişkin karşıtlığın çip takılmak vasıtasıyla yönetilmek üzerinden şekillendiği gözler önüne sermektedir. Bu doğrultuda Youtube arama butonuna "ÇİP" kelimesi yazılmış ve ilk sırada çıkan 20 video içerisinden Koronavirüs ile ilgili olmak şartıyla görüntü ile eşzamanlı ortaya çıkmış ses içeren 1 adet video ve farklı kaynaklara sahip görüntü ve sesin birleştirilmesi ile oluşturulmuş bir adet video örnekleme dâhil edilmiştir. Örnekleme seçiminde geleneksel medya temelli içeriklerden ziyade kullanıcı bazlı içerikler dikkate alınmıştır. Bunun nedeni geleneksel medya unsurlarının sosyal medyadaki varoluşlarından ziyade profesyonel olmayan ya da sadece bu ortam için içerik üreten ve dolayısıyla sadece bu ortamın ruhunu göre içerik üreten kullanıcıların incelenmek istemesidir. Sınırlılık

noktasında, Youtube'un kendi ortaya koyduğu politikalara uyup uymadığını ve içerik üreticilerin bilimsel verilere aykırı olan söylentileri ortaya koyup koymadığını inceleyen bu araştırmada bu durum iki video üzerinden tespit edilebileceğinden belirlenen kriterlere uygun olan iki video amaçlı örneklem olarak incelenmiştir.

Dil ya da söylem olarak adlandırılan şey güç ve hegemonik ilişkilerin bir parçası olarak ele alınmalıdır. Burada vurgulanmak istenen nokta, insanlar konuşurken ya da yazarken tarihsel olarak bağlamla ilintili ve ideoloji yüklü bir dünya inşasını ortaya koyan sistematik yollarla bu eylemleri gerçekleştirirler (Tseliou, 2020). Bu düşünceye göre konuşma ve yazma politik ve ideolojik olarak nötr değildir. Bu bakış açısı söyleme yönelik fonksiyonalist bir bakış açısıdır. Dili amaçlı kullanılan, bazen salt biçimde aktarıldığı düşünülenin de ötesinde anlamlar taşıyabilen, inşa eden, ayıran ve birleştiren bir yapıda görmek söyleme fonksiyonalist yaklaşan düşünürlere göredir. Sözen'in (2017) belirttiği gibi artık evrensel gerçeklik yoktur; gerçeklikler vardır. Gerçeklik söylemle ve söylem içinde inşa edilen şeydir. Sadece söylemle anlaşılabilen ve yorumsal bir süreç olan gerçeklik ya da sosyal gerçeklik, bağlam (episteme ve subjektivite) ve uzam kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Dilin bir şeyi anlamlandırmak ve bir şey yapmak için kullanıldığı ve bu "anlam" ve "eylem" in dilin kullanım bağlamıyla ilintili (Franklin, Hamer, Hanna, Kinsey, & Richardson, 2016) olduğu düşünüldüğünde, fonksiyonalist bir bakış açısına sahip olan eleştirel Söylem Analizi (ESA) diğer dil araştırmalarına göre ön plana çıkar. ESA metin ile metnin sosyal koşullar, ideolojiler ve güç ilişkileri ile olan ilişkisini ortaya çıkartmayı amaçlar (Franklin, Hamer, Hanna, Kinsey, & Richardson, 2016)

En temel iki ilkesi dilin sosyal bir pratik olması ve dilin kullanıldığı bağlamın önemli olması olan ESA'nın en popüler tanımı şöyledir: "Konuşmada ve yazıdaki dil yani söylem bir sosyal pratiktir. Söylemi bir sosyal pratik olarak tanımlamak belirli bir söylemsel eylemlilik ve bu söylemsel eylemin çerçevelediği olaylar, kurumlar ve toplumsal yapı arasında diyalektik bir ilişkiyi ortaya koyar. Söylemsel eylem onlar tarafından şekillenmekle beraber aynı zamanda onları da şekillendirir. Yani, söylem sosyal olarak kurucu olduğu kadar yine sosyal olarak koşullandırılmıştır... (Wodak & Meyer, 2009) Teun Van Dijk temelli bir analiz ile ele alınacak bu çalışma onun haber metinleri üzerine makro ve mikro incelemesini bir Youtube çalışması vasıtasıyla Youtube videolarına uygulayan Çomu'nun (2012) yapılandığı model üzerine gidecek ve bu modeli geliştirmeye çalışacaktır.

Tablo 1 Video Paylaşım Ağlarında Söylem Analizi Uygulama Modeli (Çomu, 2012)

MAKRO YAPI
<ul style="list-style-type: none"> • Tematik Yapı <ul style="list-style-type: none"> - Başlık - Video Tanım - Etiketler • Şematik Yapı <ul style="list-style-type: none"> - Videonun anlatım dili - Sonuçlar - Ardalan Bilgisi - Bağlam Bilgisi
MİKRO YAPI
<ul style="list-style-type: none"> • Sentaktik Çözümleme <ul style="list-style-type: none"> - Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması - Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması • Bölgesel Uyum <ul style="list-style-type: none"> - Nedensel ilişki - İşlevsel ilişki - Referansal ilişki • Kelime Seçimleri (metafor, metonimi, yan anlam, düz değişmece, vb.) • Retorik <ul style="list-style-type: none"> - Görsel/ler - İnanıdırıcı bilgiler

van Dijk'in, ideoloji ve toplumsal gerçeklik ilişkisini incelerken klasik bir ESA yaklaşımının temel mantıkları olan dilin sosyal hayatın (yeniden) üretimine katkıda bulunması durumu ve söylemi oluşturan güç ilişkilerini anlama ihtiyacı, onu metni, sosyobilişsel ve tarihsel arka planıyla bağlantılandırarak anlama çabasına götürür. van Dijk, haber anlatısını "sentaktik" ve "semantik"ten oluşan iki ayrı dilsel çözümleme türünde ele almaktadır. Haber sentaksı kullanılan cümlelerin gramatik yapılarıdır. Semantik ise, sözcüklerin cümlelerin ve dolayısıyla bütün söylemin anlamına yöneliktir (Özer, 2011). van Dijk, haber çözümlemesini iki temel üzerinden yapar bunlar makro ve mikro yapılarıdır. Makro yapılar tematik ve şematik analiz olmak üzere iki boyuta sahiptir. Mikro yapılar sözcük seçimleri, cümle yapıları, cümleler arası nedensellik ilişkileri, retorik üzerinden analiz edilir. Makro yapının içindeki tematik analize dahil olan alanlar, haber başlıkları (üst başlık, başlık, alt başlık), haber girişi ve spotlardan oluşur (Durna & Kubilay, 2010). Tematik yapı, haberin içeriğinin anlamıyla ilgili bilgileri verir. Bu noktada, başlıkların birbirleriyle ve haber metniyle olan ilişkisi sorgulanır, başlık ve haber metninin içerdiği bilgiler açısından uzunluğu dikkate

alınır (aktaran Çomu, 2012). Bir söylem birden fazla temadan oluşabilir. Bunlar haberin kısaltılabilmesi ve özetlenebilmesi adına makro yapıların kullanılması anlamına gelir. Bu noktada üç öğeye bakılır.

- Enformasyon eksiltimi: Başlıklarda (spotta ya da metinde de görülebilir) yer, dönem ya da zaman gibi bilgilerin verilmemesi.
- Genelleştirme: Örneğin, köpek, kedi vb. hayvanların evcil hayvanlar olarak bir kategoriye alınması
- Kurgulama: Genelleştirmeye benzemekle birlikte isimlerden çok fiillere yöneliktir.

Şematik yapı ise, durum ve yorumlara odaklanır. Temel ölçütleri, arka plan bilgisi, bağlamsal bilgi, olayın gerçekleştiği ve haberin verildiği tarihler, sonuçlar ve haber kaynaklarıdır. Durum bölümünde, incelenen hikâye örgüsüdür. Durumla ilgili verilen bilginin eksiksiz olup olmadığına bakılarak ortaya çıkmış olayın işleniş biçimi ve sonuçları incelenir. Arka plan bilgisinin verilmesiyle, olayın toplumsal ve politik yönü ortaya konulabilir. Şematik yapının diğer alanı olan yorum bölümünde ise, haber kaynakları ile haberdeki olayın taraflarının sözlü tepkileri incelenir (aktaran Durna & Kubilay, 2010, s. 68)

Mikro yapı çözümlemesinde ise, sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümleme yapılmaktadır. Sentaktik çözümlemede cümlelerin kullanım yapılarına bakılmaktadır. Aktif ya da pasif yapıyla kurulan bir cümlenin anlamı farklı olabilmektedir. Bölgesel uyumda art arda gelen cümlelerin ve cümlenin bölümlerinin birbiri ile olan ilişkilerine bakılır. Nedensel ilişkide cümle içerisinde nedensel bağlar aranmaktadır; işlevsel ilişkide genel ifadeli bir cümlenin açılımının bir sonraki cümlede yer alıp almadığı kontrol edilir. Burada uygun anlatım, özetleme, zıtlık ve örnekleme yapıp yapılmadığına bakılır. Burada da ideolojik bulgulara rastlanmaktadır. Kavramsal referansal ilişkide ise, bir cümlede yer alan bir kavramla sonraki cümle arasındaki 'kayıp bağlar'ın kurulup kurulmadığına bakılır. Burada da ideolojik bulgulara rastlanmaktadır. Kullanılan bazı kavramlar anlamsal buzdağı oluşturmaktadır. Sözcük seçimleri ideolojik yapılanma açısından oldukça önemlidir. Aynı insanın terörist ya da özgürlük savaşçısı olarak tanımlanabilmesi bu konuda oldukça fazla verilen bir örnektir (Özer, 2011). Bu çalışmada haberler için uyguladığı söylem analizi Youtube videoları düzeyinde ele alınacaktır. Eş deyişle Çomu'nun (2012) van Dijk'in haber bazlı analizini Youtube üzerine uyguladığı analiz şablonu temel alınarak uygulanmıştır.

ANALİZ

Video 1

Tablo 2 Video 1 Söylem Çözümlemesi

Başlık:	İNSANLARA ÇİP TAKACAKLAR MI? DÜNYAYI BUNA MI HAZIRLIYORLAR (2021)
URL:	https://www.youtube.com/watch?v=5xng0BM_G3c
Süresi:	10:30
Yüklenme tarihi:	06.04.2020
İzlenme sayısı:	485.226
Beğenilme sayısı:	30000
Beğenilmeme sayısı:	1000
Yorum sayısı:	5.549 Yorum
Açıklama (Tanım) kısmı	<p>Rfid çipler. İnsanlar yakın bir gelecekte çip taktırmak zorunda hissedebilirler. Rfid çip taktıran insanlar aslında birçok avantaj yakalıyor; para saklama, kapı açma, bilet alma gibi fakat bunun bir çok dezavantajı olabilir. Çip taktırma teknolojisi de nedir? İnsanlara çip takacaklar mı?</p> <p>Vücuda yerleştirilen bu çipler, herkesin kimliği yerine geçecek, herkes böylece kontrol altında tutulacak, çip takılmayı reddedenlere sağlık sigortası yapılmayacak, bankada hesap açılmayacak. Yani bütün dert insanın robotlaştırma usulleriyle kontrolü. Ya gönüllü teslim olacağız, ya genetiği değiştirilmiş virüsler aracılığıyla teslim alacaklar yahut da direnip özgür kalacağız. İnsanlar çiplenecek mi? Çip taktıran insanlardan mı olacaksınız yoksa bunu reddedenlerden mi? Kaynaklar: Netflix black mirror, trt, wikipedia, Zeitgeist, InterReflections, upgrade, Aaron Russo documentary</p>
Etiketleri:	Rfid çip, insanlar çip, çip taktırmak, 2020, yeni dünya düzeni, new world order, çip taktıran insanlar, çip teknolojisi, çip takma projesi, rfip kapı kilidi, insanlar çiplenecek mi, teknoloji elon musk, nygma, çip takacaklar, insanlara çip takacaklar, çip takılan insanlar, elon musk çip, rfid
Videoya gömülü reklam adı ve aralığı	Berlitz Dil Kursu (1.04-1.45)
Açıklama kısmında reklam ve linki	Berlitz online dil kursu: https://berlitz-istanbul.com/online-i... "Evdekal" kupon koduyla anında %25 indirim kazanabilirsiniz.

Video 1 Makro Yapı

▪ Tematik Yapı

İNSANLARA ÇİP TAKACAKLAR MI? DÜNYAYI BUNA MI HAZIRLIYORLAR (2021) şeklindeki video başlığının sorduğu iki soru videoda olumlu olarak cevaplandığı, bir anlamda bu sorularla verilmek istenen

mesajın videonun ana fikriyle uyumlu olduğu söylenebilir. Bu sorularla vurgulanmak istenen videonun ana fikrini ise “kendi çıkarı için hareket eden Rockefeller ailesinin önderliğinde dünya nüfusunun aşırı artmasından kaynaklı koronovirüs tipi (korona adı geçmese de teorisyenlere göre genetiği insan eliyle değiştirilmiş bu enfeksiyon olarak ima edilir) hastalıkların tedavisinin sadece bu çiplerle mümkün olacağı gibi bahaneler ile hastane ve eğitim hakkı gibi olanakların çip takmayanlara sağlanmaması gibi dayatmalarla çipin zorunlu hale gelmesi ve böylece tüm insanlığın kontrolünün sağlanması,” şeklinde ortaya konabilir. Başlıkta ve açıklama (tanım) kısmında çipi kimin takmak istediğine dair bir bilgi verilmeyerek enformasyon eksiltimi yapılmıştır. Video başlığında büyük harf tercih edilmesi ise içerik sağlayıcının internet dilinde bağırma, diğer bir deyişle sesini duyurma çabası içine girdiğinin, konunun önemli olduğunu düşündüğünün göstergesidir.

Video açıklaması yoğunluklu olarak kurallı soru cümlelerinden oluşmuştur. Bu açıklamaya baktığımızda çip konusunun öncelikle olumlu olarak görülebilecek taraflarından bahsedilmiş, sonrasında ise bu olumlu özelliklerin arkasına saklanan çok olumsuz özellikler sıralanmıştır. Bu açıdan tanım video içeriği ile örtüşmekte ve video içeriğinde hangi sorulara cevap aranacağını veya cevap verileceğinin özeti, ön bilgilendirmesi niteliğinde olmaktadır. Bu açıklamadan hemen sonra toplum sağlığı noktasında önem atfedilen “aşı” konusu üzerinden kanalın para kazanmayı amaçladığını ortaya koyacak şekilde videoya da gömülü olan bir dil kursu reklamının açıklama kısmına link olarak da koyulduğu ve videoda adı geçen promosyonun da burada belirtildiği görülmektedir. Bunun altında kanal self-promosyon yaparak kanala ücretli üyelik ve kanalla ilgili diğer sosyal medya hesaplarına yer vermiştir (link). Bu bağlamda toplum sağlığı noktasında önem atfedilen “aşı” konusu üzerinden kanalın dışarıdan reklam olarak para kazanmaya ve kendini tanıtmaya çalıştığı sonucuna ulaşılabilir. Video tanımı ile video başlığı arasında tutarlılık olmakla birlikte tanım kısmında başlık tekrarlanmamaktadır. Hem başlık hem açıklama hem de etiketlerin Youtube algoritması açısından uygun bir şekilde düzenlenmesi videonun Youtube açısından profesyonelce düzenlendiğini göstermektedir. Bu durum kanalın bu işten para kazanan bir uzman tarafından yönetildiğine işaret edebilir.

▪ Şematik Yapı

- Videonun anlatım dili

Oldukça sübjektif biçimde konumlandırılan videonun anlatım dili izleyenleri ‘yeni dünya düzeni’ni oluşturacak kişiler olarak konumlandırılan yapılara karşı uyarıcı, onların çıkarları için yapıldığı ileri sürülen aşı gibi toplumsal sağlığı korumaya yönelik eylemlerden kuşku duymaya iten bir şekilde inşa edilmiştir. David Rockefeller ve George Bush gibi birkaç isim üzerinden “Yeni Dünya Düzeni” savunucuları şeklinde bir sarf belirleyen bu inşacı dil Biz-Onlar ve İyi-Kötü şeklinde bir ayrıma gider.

- Sonuçlar

Videoya göre David Rockefeller gibi isimler dünyadaki nüfus artışını önlemek gibi nedenlerle videoda enfeksiyon olarak nitelenen Koronavirüs gibi hastalıkları deney olarak kullanmaktalar. Muhtemelen bu gibi bir hastalığı mikroçipleri insanların tümüne uygulamak için çıkartacaklar ve çözümünün sadece bu çiplerle mümkün olacağını söyleyecekler. Videoya göre bunun sebebi insanların üzerinde tam kontrol sağlamak olacak. Asıl sebebi ise kurulması planlanan yeni dünya düzenini oluşturmak.

- Ardalan Bilgisi

Video 1940’lı yıllarda kullanılmaya başlanan yeni bir teknolojinin tanıtılmasıyla başlar. RFID Yani radyo frekansı ile tanımlama. 2000’li yıllara gelindiğinde minyatür boylara kadar indirgenen RFID teknolojisi birçok sisteme dahil edilmeye başlandığını söyleyen aktarıcı, sıranın artık insana geldiğini ileri sürer. Videoda Black Mirror dizisinde kızını kaybetme korkusuyla ona takip cihazı takan bir anne gösterilir. Dizideki kıza takılan mikroçipin kız tarafından hissedilmediği bununla beraber sadece bir takip cihazı olmadığı bir nevi kontrol mekanizması olduğu ileri sürülür. Videoda bu kontrol mekanizmasının önümüzdeki 20 yıl içinde olacağını gösterdiği yorumu yapılıp ve çiple beraber gelen olumlu gözükken özelliklere kanılmaması vurgulanarak gösterilen resimde Rockefeller ailesinden Nicholas Rockefeller ile yan yana olan Aaron Russo’ya kulak verilmesi gerekliliği ortaya konur. Russo teröre karşı savaş amacıyla yapılan 11 Eylül’ün bir yalan olduğunu ve bu gibi tüm yalanların insanları kontrol etmeye yaradığını ileri sürer. Ona göre RFID çipleri ise bu kontrol mekanizmasının son boyutudur. Konuşmacı bu söylenenlerin gerçek olduğuna inanmak için bir sebep de olduğunu ileri sürer. Bu, Russo’nun bu anlattıklarından sadece 6 ay sonra kansere yenik düşmesidir. Konuşmacı geçen yıllarda pek dikkate alınmasa da Russo’nun söylediklerini kanıtlar nitelikte çok gelişme yaşandığını söyler. Örnekler; şu an Amerika’da pasaportlarının

çoğunda RFID izleme çiplerinin mevcut olması ve gittiğiniz her yerde bıraktığınız her izin takip edilmesi olarak verilebilir.

Konuşmacı sonrasında İsveç'te RFID teknolojisiyle çip taktıran Erik Frisk üzerinden, çiple yapılanları aktarılır ve çok yakında bunların alışveriş, seyahat amacıyla ve sağlık asistanı olarak kullanılabileceğini söyler. Sonrasında, video David Rockefeller'ın yaptığı bir konuşmayla devam eder. Bu konuşmada Rockefeller temelde ironik olarak insanların iyiliği için olan buluşların aynı zamanda yaşadığımız dünya için büyük problemler yarattığını söyler. Ona göre sağlık sisteminin gelişmesi, son kırk yılda dünyadaki bebek ölüm oranının yüzde 60 düşmesine neden olmuştur ve aynı periyotta ortalama yaşam beklentisi yüzde 46'dan 63'e yükselmiştir. Rockefeller bu olumlu sonuçların aynı zamanda olumsuz bir yönü olduğunu, nüfusun aşırı arttığını söyler. Videoda bu konuşmanın aslında her şeyin özetlediği ve bunların yapılmasının nedeninin bu olduğu ileri sürülür.

- Bağlam Bilgisi

Videoda işlenen aşı ve çip konusu bağlamında, zaten komplo teorileri sayesinde en çok bilinen isimlerden biri olan Rockefeller ismi gündeme getirilmiş ve toplumsal belleğe bir çağrıda bulunulmuştur. Video Biz-Öteki, mazlum halk ve onları yönetmek isteyen elitler bağlamına oturtulmuş ve bu anlatı 11 Eylül'ün bir yalan olduğu, dünya nüfusunun azaltılmaya çalışıldığı ve Koronavirüsün da insan eliyle değiştirildiğine dair en çok bilinen komplo teorileriyle desteklenmiştir. Sıradan insana hitap eden bu videoda bu elitlerin insanları umursamadığı, onları kontrol etmek istediği ve bu amaçla ortaya konan çiplerin hastalıklarla kitlelere kabul ettireceği ileri sürülmüş ve yeni dünya düzeni vurgusu yapılmıştır. Bu argümantasyon stratejisi popülist-elit karşıtı bir üslupla her toplumda yer alan elit karşıtı reaksiyona göndermede bulunmuştur.

Video 1 Mikro Yapı

▪ **Sentaktik Çözümleme**

Videoda hem tek bir eylem içeren basit yapıları cümlelere hem de birden çok eylem içeren birleşik yapıları cümlelere rastlanmıştır. Cümlelerin nadiren devrik olduğu çoğunlukla kurallı olduğu görülmektedir. Videoda geleceğe dair karamsar bir tablo çizilmiş gelecekte olacaklara dair projeksiyonlarda bulunulmuştur. Çiplerin getireceği kolaylıklar sayesinde insanların bunları takmak isteyeceği iddiasının yanı sıra şu tip cümleler kurulmuştur: *"Halklar çip taktıranlar ve taktırmayanlar olarak ikiye ayrılacak. Çip*

taktırmayı reddedenler dünyanın birçok olanağından faydalanamaz hale gelecek. Bir enfeksiyon çıksa ve tek tedavisinin bu olacağı söylene yine buna mecbur kalacağız." Bu ifadelerinde görülebileceği üzere dünya insanları üzerinde gerçekleştirileceği iddia edilen uygulamalar, emeller gelecek zaman eki olan -ecek – acak ile oluşturulmuştur.

Videoda en önemli Öteki ya da yeni dünya düzeni olarak konumlandırılan yapının mimarlarından biri olan David Rockefeller'ın aktif cümlelerle bu olayın birinci faili olduğu ortaya konmuştur. David Rockefeller'ın nüfus artışını büyük bir tehlike olarak gördüğü, insanların onun için önemsiz birer sayı olduğu belirtilmiştir. Rockefeller üzerinden oldukça genel bir komplo teorisi olan, nüfus kontrolü ve yeni dünya düzeni gibi kavramlarla bir arada kullanılan küreselciler ya da dünyayı yöneten gizli güçler olarak da anılan elitler hedef alınmıştır ve Biz- Onlar ayırımında elitler Onlar tarafına konulmuştur.

▪ Bölgesel Uyum

Videodaki konuşmadaki cümlelerde nedensel ilişki gözlemlenmiştir. *"Asıl kastettiğim şey işte bu çiplerin insanlara takılmasının arkasında yatan neden tam kontrol sağlamaktır,"* cümlesinde görüldüğü gibi cümle içinde çiplerin takılmasının nedeni olarak tam kontrol sağlamak amacı ortaya konuşmuştur. İşlevsel ilişkide genel ifadeli bir cümlenin açılımının bir sonraki cümlede yer alıp almadığı kontrol edilmektedir. Bunlarda uygun anlatım, özetleme, zıtlık ve örnekleme yapılıp yapılmadığına bakılmaktadır. Bu noktada örneğin RFID çipleri ile Rockefeller'ın amaçladıkları şeyler Russo'dan aktarıldıktan sonra gelen *"söylenenler gerçekten de korkutucu çünkü gelecek için endişe verici,"* cümlesini takiben Russo'nun kansere yenik düştüğü ve ilk başlarda ciddiye alınmayan bu ismin teknolojinin gelişmesi ve bu çiplerin artık normalleşmesiyle beraber ciddiye alınmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir.

▪ Kelime Seçimleri

Videodaki konuşmadaki kelimeler düz anlamlarıyla kullanılmıştır. Çip takılması sürecini liberal devletler ve büyük güçlerin takip edeceği cümlesinde tüm videoda işlenen iyi-kötü arasındaki mücadelede liberal devletler ve büyük güçler kötünün tarafında konumlandırılmıştır.

▪ Retorik

Videoda kullanıcının gerçeklikle girdiği etkileşimi arttıracak, söylenenlerin inandırıcılığına katkı sağlayacak görsellerin ve hatta videoların yer aldığı görülmektedir. Videoda bir dış sesle beraber

oluşturulmuş ve bu kişi konuşurken sürekli alakalı görseller ve videolar konularak kanıtlarla konuşulduğu izlenimi ile inandırıcılık arttırılmıştır. Bu videolardan biri Russo'nundur. Onun gibi isimlerden alıntılar yaparak videonun inandırıcılığı arttırılmıştır. Bu durum özellikle Koronavirüs döneminde komplo teorisi videolarında doktorların kullanılmasına benzerlik göstermektedir.

Videoda kronolojik mantıkla çip teknolojisinin nasıl geliştiği, nasıl insan hayatına girdiği ve olumlu yönleri üzerinden nasıl insanlara kabul ettirildiği ortaya konmuştur. Sonrasında kötü niyetli elitlerin bu çiplerle amaçlarına yer verilmiş ve çiplerin bu gelişmiş ve insanları kontrol etmeye yarayacak yani elitlerin amaçlarına uygun versiyonlarının hastalıkların kontrolü ve hayatta herhangi bir hizmetten mahrum kalmama gibi nedenlerle insanlara takılmasının onlara kabul ettirileceği iddia edilmiştir.

Tablo 3 Video 2 Söylem Çözümlemesi

Başlık:	HEDEFTE YİNE TÜRKLER VAR! ÖNCE AŞI SONRA ÇİP!!! ERKAN TRÜKTEN ANLATTI...
URL:	https://www.youtube.com/watch?v=Q1rSOMGhmVc&list=PLVVvrJui_dQ2pGK1Pt2ktl4YjlQrY7wj1&index=2&t=120s
Süresi:	10:32
Yüklenme tarihi:	21 Kas 2020
İzlenme sayısı:	45.347
Beğenilme sayısı:	1700
Beğenilme me sayısı:	84
Yorum sayısı:	405
Tanımı:	Sıfır Noktası'nda konuk Erkan Trükten. Çip ve aşı projesi neden tehlikeli? Kimler hedefe Türkleri oturttu? Özellikle Türkler mi kısırlaştırmak isteniyor? Yeni Dünya düzenine kim yön veriyor ? Sıfır Noktası Youtube kanalında bilinmeyenler masaya yatırılıyor.Uzman konuklar kafalardaki soru işaretlerine cevap veriyor. Destek olmak için abone olmayı unutmayın! Instagram ; https://Instagram.com/sifirnoktasii

Video 2 Makro Yapı

▪ Tematik Yapı

Video başlığı videonun ana fikrine ilişkin algılama oluşmasını mümkün kılan, video içeriği ile uyumlu bir başlıktır. Videonun ana fikri Koronavirüs aşısıyla Türklerin hedeflendiği, Türkler üzerinde oyun

oynanmak istendiği ve buna karşı çıkmamanın gereklilik arz ettiğidir. Ancak hedefte olduğu belirtilen Türklerin kim tarafından hedeflendiklerine ilişkin bilgi içermemesinden dolayı başlıkta enformasyon eksiltimi olduğunu ifade etmek gerekir. Başlıktaki Türkler ifadesi bir anlamda diğer etnisiteleri öteki haline dönüştürmeye hizmet eden bir araç görevindedir. Video başlığında büyük harf tercih edilmesi ise içerik sağlayıcının internet dilinde bağırma, diğer bir deyişle sesini duyurma çabası içine girdiğinin, konunun önemli olduğunu düşündüğünün göstergesidir.

Video tanımına baktığımızda kanalın kendisi ile ilgili diğer sosyal sayfalarına yer verdiği (link) görülmektedir. Bu bağlamda toplum sağlığı noktasında önem atfedilen "aşı" konusu üzerinden kanalın kendini tanıtmaya çalıştığı sonucuna ulaşılabılır. Video tanımı ile video başlığı arasında tutarlılık olmakla birlikte tanım kısmında başlık tekrarlanmamaktadır. Video tanımı yoğunluklu olarak kurallı soru cümlelerinden oluşmuş bu haliyle de video içeriğinde hangi sorulara cevap aranacağına veya cevap verileceğinin özeti, ön bilgilendirmesi niteliğindedir.

▪ Şematik Yapı

- Videonun anlatım dili

Videoda nesnel bir dilin olmayışı, duygulara yer veren öznel açıklamaların yer alması sebebiyle videonun anlatım dilinin açıklayıcı olduğu söylenemez. Videodaki anlatım dili konuşmacının kendi doğrularına okuyucuyu inandırmak, onu kendi gibi düşündürmek, var olan yanlış düşünceyi çürütmek doğrultusunda olması sebebiyle tartışmacı bir anlatımdan söz etmek mümkündür. İzleyicinin çıkardığı anlam ile videodaki konuşmacının vermek istediği mesajın aynı olması, izleyiciye cevaplanacak bir soru bırakılmadan anlatılmak istenenin doğrudan düz anlam içeren cümlelerle verilmesi anlatımda açıklığın işaretidir.

Videoda Türklüğe övgü olmasının yanı sıra ayrımcı bir dil kullanılarak yabancı düşmanlığı yapılmakta, dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere başka nefret biçimlerini de yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran ifade biçimlerine yer verilmiştir. Bu bağlamda söylemin ötekileştirici ve küçümseyici olduğunu ifade etmek gerekir.

- Sonuçlar

Videodaki konuşmacıya göre dünyaya nizam verebilecek tek yapı Türklerdir. Türkler'in dünya sahnesinden silinmesinin istendiği ve bunun Türklerin çiplenmesi, dijitalizmin kurbanı yapılması

sayesinde mümkün olacağı sonucu vardır. Video Türkler dışındaki tüm ülke ve ulusları, Türk toplumunun düşmanı olarak sunmakta ve özellikle Yahudileri Türkleri yok etmek isteyen bir topluluk olarak göstermektedir. Videoya göre Koronavirüs Türk geleneklerinin ve Türk törelerinin ortadan kaldırılması için bir bahanedir. Türkler çip projesine karşı durmalı, kısırlaşmaya bile sebep olabilecek, nano parçacıklar taşıma ihtimali olan aşığı karşı çıkmalıdır, kendi ırklarına güvenmeli, başka kimseye güvenmemeli ve her daim düşman eylemlerine karşı hazırlıklı olmalıdır çünkü Türk halkı hedeftedir.

- Ardaalan Bilgisi:

Tarih sahnesinde Türklerin ortaya çıkışı, ilk Türk toplulukları ve medeniyetlerin varlığı Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcudiyetinden çok daha eski zamanlara dayanmaktadır. Videoda dünyaya nizam verebilecek tek yapı olarak gösterilen Türklere ilişkin Selçuklu devleti ve Osmanlı devleti örnekleri verilerek Türklüğün tarihine ve onların başarısına gönderme yapılmaktadır. Videoya göre bugün kan gölü olan Ortadoğu ve Balkanlar Türkün yönetimi altında yüzlerce yıl barış içerisinde yaşamıştır, dolayısıyla Türkleri Dünya sahnesinde bırakmamak isteyenler önce onları çilemeye çalışacaklardır.

Videoda yer alan Armageddon savaşı, Yecüc ve Mecüc, Gog ve Magog ifadeleri ile dini kaynaklar referans verilmiş, gerçekleşecek olan bir savaşa gönderme yapılarak tarihi bir düşmanlığa dikkat çekilmiştir. Yecüc ve Mecüc, Yahudi kutsal kitabı Tanah'ta Gog ve Magog isimlendirmeleriyle karşımıza çıkmaktadır. Hezekiel Kitabı'nda yer alan anlatıma göre Gog ve Magog, ahir zamanda İsrailoğullarına saldırarak ve Tanrı'nın müdahalesiyle yok edilecektir (Meral, 2018:162) Videodaki konuşmacı Gok ve Magok halkının Tevrate göre Türkler olarak yorumlandığını ve bu durumda önce Türkleri çilemek istediklerini ifade eder.

Video da geçen "Bill Gates'in de guru köyünde Afrika'da felç geçirmesine neden olduğu çocuklar var, Bill Gates o bakımdan güvenilir bir insan" ifadesi ile *Bill ve Melinda Gates Vakfı'nın* da içerisinde olduğu çocuk felcine ilişkin aşılama kampanyasına gönderme yapılmıştır. Videoya göre aşı projesi çip projesi için önemli bir adımdır ve aşılar ile insanlar kısırlaştırılabilir, aşısındaki nano parçacıklarla insanlar çiplenebilir, dolayısıyla Koronavirüs aşılara karşı olumsuz bir tutum sergilenmesini destekleyecek nitelikte öncü bir bilgi olması için Bill Gates örneği verilmiştir. Ayrıca videoda geçen "Bill Gates gibi bir insan dünya nüfusu çok fazla bunu düşürmek lazım dolayısıyla aşı politikamız dünya nüfusu için bir öncü olacaktır" ifadesi ile Bill Gates'in 2010 yılındaki Ted konuşmasına gönderme yapılmıştır.

- Bağlam Bilgisi

Videoda işlenen aşı ve çip konusu bağlamında “Türk halkı hedeftedir” ifadesi ile Türklerin ötekisi konumundaki diğer ırklar adına biz ve onlar karşıtlığı şeklinde zihinsel bir temsil yapılmıştır. Türkler dışındaki tüm ırkların, Türkleri hedefler nitelikte gösterildiği ve genellendiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla videonun yabancı düşmanlığı bağlamında oluşturulduğu görülmektedir. Videoya göre Türkler dünyaya nizam verebilecek tek yapılardır ve bu bağlamda diğer medeniyetler nezdinde büyük bir tehdit kaynağıdır. Dolayısıyla, Türklerin aşı ve çip projesi tehdidi karşısında bilinçli olması gerekmektedir. “Türk’ün Türk’ten başka dostu yoktur” şeklinde toplumsal uzlaşıda da karşılık bulan Türklük ve yabancı düşmanlığı bağlamı videoya hakimdir.

İslam ve diğer inanışlar bağlamında bir zihinsel karşıtlığın da yaratıldığını ifade etmek gerekir. Videoda Çin halkının dinsiz bir toplum olduğundan bahsedilmekte ve İslam’daki ahiret inancına gönderme yapılarak bu inanç sayesinde bilim ne yaparsa doğru yapar düşüncesine uyulmayacağına ve ahlaki kaidelerle bilime yaklaşılacağına dair ifadeler vardır. “Ölümlle korkutulabilmiş toplumlar koluna makineyi de bağlar çipi de vücuduna takarlar, onlar zaten ahiret inancına sahip olmadıkları için beni modifiye et geliştir ve bin seneye yaşayacak insana dönüştür talebinde kendileri bulunurlar” şeklindeki ifade ile ahiret inancına sahip olmayanlar yani dinsizlerin rahatlıkla aşı vb. uygulamalara onay vereceği iddiası vardır ve bu haliyle geneli İslam inancında olan Türk toplumundaki dinsiz algılamasına atıfta bulunmaktadır.

Video 2 Mikro Yapı

▪ **Sentaktik Çözümleme**

Videoda yer alan cümlelerin büyük bir kısmında tek bir yargı eş deyişle tek bir fiil yoktur, birden fazla fiil, fiilimsi ve bağlacın kullanıldığı birleşik ve bağlı cümleler videoya hakimdir. Cümlelerin nadiren devrik olduğu çoğunlukla kurallı olduğu görülmektedir. Erkan Trükten, aşının insanları kısırlaştırdığı ve aşılar ile nano çiplerinde insanlara enjekte edileceği noktasındaki ifadelerinde kesinlik anlamı taşımayan yargılara yer vermiş “ebil” eki ile ihtimal içerikli cümleler kullanmıştır.

“Türkleri dünya sahnesinden önemli bir rol oynayan insanlar olarak bırakmamak maksadıyla çalışan insanlarda önce çiplemeye çalışacaklardır onları dijitalizmin bir kurbanı yapmaya çalışacaklardır” ifadelerinde görülebileceği üzere Türkler üzerinde gerçekleştirileceği iddia edilen uygulamalar, emeller

gelecek zaman eki olan -ecek –acak ile oluşturulmuştur. Bu bağlamda aşı ve çip uygulamaları, Türklerin hedefte tutulduğu geleceğe yönelik gerçekleştirilmesi planlanan uygulamalar olarak ortaya konmuştur.

▪ Bölgesel Uyum

Cümlelerin ortaya koyduğu yargılar önceki veya sonraki cümlelerde gerekçelendirilmiştir. Videonun başlangıcında bulunan dünyada nizam verebilecek tek ırkın Türkler olduğu ve Türklerin barışçıl bir yönetime sahip olduğuna ilişkin iddialar “Bugün kan gölü dediğimiz o coğrafyada Ortadoğu ve Balkanlar Türk’ün yönetimi altında yüzlerce yıl barış içinde yaşayabildi” doğrulanmakta, baştaki iddianın neden ortaya atıldığı ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda cümleler arasında nedensel ilişki bulunduğunu söylemek mümkündür.

Genel ifadeli cümlelerin ise onları takip eden cümlelerde açıldığını diğer bir deyişle arka arkaya gelen cümlelerin birbirini tamamladığını ifade etmek gerekir. Bu anlamda videoda geçen cümleler arasında işlevsel bir ilişki vardır. “Domuz gribinden daha büyük bir plan var şuan karşımızda, o planda koronavirüs vasıtasıyla karşımıza çıkan aşılama planı sonrasında ise çipleme planı, hatta bunların her ikisi de bir arada olabilir. Aşının içindeki nano parçacıklar aynı zamanda sizin çiplenmenizi de sağlayabilir” ifadelerinde de görüldüğü gibi cümleler birbirlerini tamamlar nitelik taşımaktadır.

▪ Kelime Seçimleri

“Türklerin çiplenmesinin bütün ırkların çiplenmesinden daha fazla isteniyor olması ifadesi yalan olmaz” deyişinin ve video içerisindeki kelime seçimlerinin incelenmesi ile ulaşılan “aşı ve çip vasıtasıyla Türklerin dünya sahnesinden alınması, Türk Töresinin yok edilmesi ve Türklerin maneviyatının alınmasının hedeflendiği” şeklindeki söylemler tespit edilmiştir. Bu söylemlerin, diğer ırkları ve etnisitelere yönelik kışkırtıcı nitelik taşıdığını ve Türk olmayanlara yönelik olarak toplum nezdinde ayrımcılığa ve hoşgörüsüzlüğe sebep olabileceğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda korona virüse yönelik geliştirilen aşı ve aşılama kampanyası da tepki verilmesi, karşı çıkılması gereken bir uygulama olarak kurgulanmıştır.

Videoda geçen “Osmanlı Devleti ve Selçuklular” kelimeleri ile Türk medeniyetlerine ilişkin tarihsel bir gönderme yapılırken, Yahudi karşıtlığını haklı çıkarmak adına “Yecüc ve Mecüc, Gog ve Magog” kelimelerinin kullanımıyla dini referans verilmiş ve bu karşıtlığın haklı zemini olduğu vurgulanmak istenmiştir. Videodaki kelimeler çoğunlukla düz anlamıyla kullanılmıştır. Video da Yahudiler Türk düşmanı

şeklinde kodlanırken Çinliler ise dinsiz olarak kodlanmaktadır. Zihnimizin algıladığı bilginin basitleştirilmesi ihtiyacına cevap verecek şekilde Türklerin ötekisi konumundaki yabancılara yönelik videoda kalıp yargıların olduğunu söylemek gerekir.

Kelime seçimlerine bakıldığında, Türkiye kelimesi ile Türkiye’de yaşayan herkesin, papyonlu kelimesi ile de Celal Şengör’ün anlatılmak istenildiğine ulaşılmıştır. Ayrıca Ortadoğu’da yaşanan savaşlar ve karışıklıkların anlatılması adına “Kan gölü” deyişinin seçildiğini görmekteyiz. Bu bağlamda Videoda metafor kullanıldığını ifade etmek gerekir.

▪ Retorik

Videoda kullanıcının gerçeklikle girdiği etkileşimi arttıracak, söylenenlerin inandırıcılığına katkı sağlayacak görsellerin yer almadığı görülmektedir. Video boyunca oturur vaziyetteki bir konuşmacının izleyiciye hitabı vardır. Videodaki söylemin inandırıcılığı görseller, animasyon, efekt vb. kullanımı ile değil dini referanslar, konferans konuşmaları ve uzman alıntıları ile sağlanmaya çalışılmıştır. Videoda Gog ve Magog kelimeleri ile Tevrat’a Yecüc ve Mecüc kelimeleri ile Kur’anı Kerime referans verilmektedir. Yahudilerin dini kaynaklarda dünyanın sonunu getirmek isteyen, kötülük sahibi bir topluluk olarak ifade bulan Gog ve Magog için Türkler yorumunu getirdiğini dolayısıyla Yahudiler ve Türkler arasında din temelli bir düşmanlığa gönderme yapılmıştır.

Yahudi Türk karşıtlığının dışında videoda yaratılan bir diğer karşıtlıkta Bill Gates üzerinden dünyadaki güç sahiplerinin eş deyişle küresel elitler ile sıradan insan karşıtlığıdır. Bill Gates’in Afrika’da felç geçirmesine sebep olduğu çocuklardan bahsedilmektedir. Çocuk felcine karşı yürütülen aşılama kampanyasına destek sağlayan Bill Gates’in fakir Afrika halkına yardım etmeyi değil onları sakat bırakmayı amaçladığına yönelik algı yaratılma yoluna gidilmiştir. “Bill Gates gibi bir insan kalkıp da dünya nüfusu çok fazla bunu düşürmek lazım dolayısıyla aşı politikamız dünya nüfusunu düşürmek için bir öncü olacaktır dediyse ki daha sonraki konferanslarında da hep bu dünya nüfusunun aşırı olduğunu söylemiştir. E ben şimdi Bill Gates’in öncüsü olduğu aşığı neden olayım, bunu olmak için ahmak olmak lazım” şeklindeki bir ifade ile aşı karşıtı olmayan kitleyi hedeflemektedir, bu ifadede aşı karşıtı olmayan kitleye yönelik aşağılama ve ötekileştirme olduğunu ifade etmek mümkündür.

Koronavirüse karşı geliştirilen aşının içerisinde nano parçacıklar olabileceği veya kısırlaştırıcı bir içeriğe sahip olabileceğinden bahsederken “aşının içerisinde de bir takım nano parçacıklar olabileceği

bunu sadece ben söylemedim, bunu çoğu kişi söyledi mesela Türkiye nazarından bakacak olursak Dilipak bunu söyledi başta, kısırlaştırıcı bazı şeyler aşının içerisinde konabilir dedi,” şeklindeki ifadesinde Abdurrahman Dilipak aşının içerisindeki etken maddeler konusunda yorum yapabilecek düzeyde uzman bir isim olarak nitelendirilmiştir.

Analizlerin Genel Değerlendirmesi

Çalışma ekseninde incelenen videoları makro çözümlenin ilk aşaması olan tematik yapı içerisinde Başlık, Video Tanımı ve Etiketler çerçevesinde ele aldığımızda başlık ve tanımlar arasında bağlantı olduğu görülmektedir. Bu noktada her iki videonun tematik yapısında da soru cümlelerine rastlanması önemlidir. Birinci videonun başlığında ikinci videonun ise tanım kısmında yer alan sorular videolarda birtakım soruların cevaplanacağını göstergesidir. Her iki videoda da çip projesi ve yeni dünya düzeni kavramları ortak olarak karşımıza çıkmakta, çiplemenin var olan düzeni değiştirmek için oluşturulmuş bir plan olduğuna ilişkin bir ön bilgilendirme izleyiciye ilk bakışta sunulmaktadır.

İncelenen birinci videoda David Rockefeller’ın nüfus artışının dünya için büyük bir tehdit olduğu vurgusu karşımıza çıkarken ikinci videoda ise benzer bir söylemin Bill Gates tarafından üretildiği, Bill Gates’in dünya nüfusunun aşırılığını dile getirdiği ve bunun çözümü olarak aşığı işaret ettiğine yönelik bir vurgu yapılmıştır. İncelenen videolardaki aktörler değişse de değişmeyen şey küresel elitlerin dünya nüfusunun azalmasını istedikleri ve bu noktada çeşitli gizli plan, proje peşinde olduklarına ilişkin yaratılan algılamadır.

Birinci video boyunca Koronavirüs ifadesine rastlanmamış ancak videonun sonuna doğru geçirilen ve bizi çip projesi için hazırladığı öne sürülen enfeksiyon kelimesi ile kastedilenin Koronavirüs olduğunu anlamak mümkündür. Bu video boyunca aşı kelimesine de rastlanılmamıştır, bu kapsamda ilgili Youtube kullanıcısının videolarının kaldırılmasını veya daha kötüsü kanalının kapanmasını istememesi sebebiyle vermek istediği mesajı örtülü bir şekilde verdiğini ifade etmek gerekir. Videonun yapılan analiz sonucunda Youtube’un *Covid-19 hakkında yanlış tıbbi bilgilendirme politikası’ndaki* aşının nüfus azaltma ve mikroçip cihazı içereceğine dair iddialarla çeliştiği tespit edilmiştir (Youtube2, 2021). Aşı konusunda toplumda karışıklık oluşmasına sebep olabilecek nitelikteki bu videonun kaldırılmamış olması Youtube’un dezenformasyon ve misenformasyonu engelleme noktasında vaat ettiklerini gerçekleştiremiyor oluşunun bir göstergesidir.

6 Nisan 2020 tarihinde dolaşıma sokulan bu videonun kaldırılmamış olmasında Youtube'un işaretleme sisteminde gerçek kullanıcılardan gelen işaretlemeler yok denecek kadar az önem arz etmesinin rol oynadığını söyleyebiliriz. Youtube'un video ve yorum kaldırma kararları noktasındaki asıl belirleyici olan yapay zeka ve makine öğrenimi temelli otomatik bayraklama sisteminin bu videoda Covid-19 veya Koronavirüs kelimelerinin kullanılmayarak aşıldığını söylemek ve dolayısıyla bu videonun platformda aylarca dolaşımda kalmasının Youtube'un bu yapay zeka temelli denetim mekanizmasının iyi çalışmadığını, Youtube sosyal medya platformunun dezenformasyon ve misenformasyonu önleme adına aldığı önlemin yetersiz olduğunu, ve zayıflığın kaynağının kullanıcıların yapay zekayı aşmak adına birtakım davranışlarda bulunacağını göz ardı etmek ve gerçek kullanıcıların işaretlemelerine önem vermemek olduğu söylenilebilir.

Dijital söylenti ekosisteminde kullanıcı payı hakkındaki araştırma sorularına cevap verme noktasında içerik üreticisi olan Youtube kullanıcısının Youtube tarafından sağlanan otomatik reklamı kaybetmemek adına Koronavirüs ve aşı kelimelerini videoda kullanmamak için girdiği çaba ile videonun içinde gömülü halde bulunan Berlitz Dil Kursu (1.04-1.45) reklamı içerik üreticinin ticari saiklerle bu videoları oluşturduğuna işaret eder. Aynı zamanda bu videoyu yapan NYGMA adlı Youtube kanalının "Covid 19 enfeksiyonu hakkındaki tüm videoları unutun! (2021)" (Youtube6, 2020) adlı videosunda bu videoda ileri sürülenlerden tamamen farklı iddialar ortaya koyması ve birbiriyle çelişen bu iki videonun da yayında olması kanalın bu konuya tamamen ticari baktığının kanıtıdır.

İçeriği izleyen, içerikle etkileşime giren kullanıcının algoritmik mantıkla zaten bu tip içeriklere ilgi duyan kullanıcılar olma ihtimali göz önüne alındığında dezenformasyon temelli ve kâr amaçlı bu videonun amacını çözümlenme noktasında bu kullanıcıların çok da şanslı olduğunu söylemek zordur. Kullanıcılar dezenformasyon içeren bu video içeriklerini izleyerek kendi gerçekliklerini kurgulamaktadır. Birinci sıradaki videoda en yüksek etkileşim alan yorum (864 beğeni, 45 yanıt) NoAIR isimli kullanıcıya aittir. "*Chip demek özel hayat yok demek başkasının kontrolünde olmak demek Allah nasip etmesin! planlarını yıksın Âmin. Allah Kerimdir*" şeklindeki ifadeyi incelediğimizde video mesajını istenildiği şekliyle alan ve yeniden üretilmesine katkı sağlayan bireyi görmekteyiz. Kullandığı ifadeler baktığımızda ise bu duruma içten inandığını ve hatta korunmak için Allah'a sığındığını görmekteyiz. Dolayısıyla ticari bir kaygısı olmayan, etrafındakileri eş deyişle Müslümanları koruma kaygısıyla söylemlerine yön veren görece pasif

konumdaki kullanıcıların ticari kaygı güden ve bu saiklerle video içeriği oluşturan aktif kullanıcılarca yönlendirildiğini söylemek mümkündür.

İncelenen ikinci videoda da tıpkı birinci videoda olduğu gibi Koronavirüs kelimesi kullanılmamıştır. Yapılan söylem analizi sonucundan da anlaşılacağı üzere video boyunca yinelenen aşı deyişiyle kastedilmekte olan Koronavirüse karşı geliştirilen aşıdır. Videoda anlamı ve inandırıcılığı kuvvetlendirmek için Abdurrahman Dilipak'ın aşı ile ilgili ifadelerinden bahsedilmiştir. Dilipak aşının kısırlaştırabileceğine ilişkin videoda da geçen ifadeleri Koronavirüs aşısı nezdinde dile getirdiği bilinmektedir. Aslında bütünüyle Koronavirüs'ten bahseden, geliştirilen aşının Türkler üzerinde oynanan bir oyun bir proje olduğu iddiasında bulunan bir videonun Koronavirüs kelimesini kullanması beklenmektedir. Video içeriği sağlayıcının yukarıda da bahsedildiği üzere bu kelimeyi kullanmama noktasında özen gösterdiği görülmekte ve bunun altında yatan amacın Youtube platformunun videodaki reklamları kaldırmasının eş deyişle videodan gelir elde edilmesinin engellenmesinin önüne geçmek olduğunu ifade etmek gerekir. Videoda Bill Gates ürettiği aşı ile Afrika'daki çocukları felç etmekle suçlanmaktadır. Ancak bu durum videoda iddia edildiğinin tam tersidir ve bu konuda sadece bu videodan bilgilenen birinin Afrika'nın aşılama sayesinde çocuk felcinden kurtarıldığını (Sputniknews, 2020) bilmesine imkân yoktur. Bu bilgi videoda bulunmamaktadır. Onun yerine kurmaca bir gerçeklikle sansasyonel bir video hazırlanmıştır. Bu haliyle ticari saiklerin söz konusu olduğu bu videoya gelen yorumlarda pasif kullanıcıların verilen mesajı dolaysız bir biçimde alma pratiği gerçekleştirdiğini bu anlamda da yaptıkları yorumlarla misenformasyon içeren ifadeleri yaydıklarını dile getirmek mümkündür.

SONUÇ

Çalışmanın ilk problemi içerik üreticilerin Koronavirüs gibi kamu sağlığını etkileyen bir konuda bilimsel veriler ve öneriler yerine temelsiz söylentileri ortaya koyup koymadığıdır. İncelenen iki videodaki bulgulara göre içerik üreticiler bilimsel verilerden ziyade temelsiz söylentileri tercih etmişlerdir. Böyle bir durumda bu tip videoların denetlenmesi gündeme gelir. Bununla beraber yeni bir fenomen olan sosyal medya platformlarının denetlenmesi tüm dünya açısından bir problem olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'de ofisi olmayan bir platform olan Youtube'un denetlenmesi ise bu platforma yönelik yaptırımların zorluğu göz önüne alındığında daha zordur. Bu noktada Youtube'un kendisini denetleme vaadi daha da değer kazanır. Çalışmanın ikinci probleminde Youtube'un Koronavirüsle ilgili kendi politikalarına uyup

uymadığıyla ilgilidir. Araştırma sonucunda Youtube'un kendi politikalarına uyamayarak gerekli denetimi sağlayamadığı ve içerik üreticilere yaptırımında bulunamadığı tespit edilmiştir.

Youtube'un neden bu çabasında başarısız olduğu ile ilgili çalışma önemli bulgular elde etmiştir. Ticari saikler güden kullanıcılarca oluşturulan video içeriklerinde kullanıcıların Youtube'un yazılımsal otomatik işaretlemesine takılmamak için bazı kelimeleri video boyunca geçirmedikleri ve dolayısıyla Youtube'un denetim sistemlerini aşabildikleri gözlemlenmiştir.

Koronavirüs gibi kamu sağlığını doğrudan etkileyebilecek konularda yayılan söylentilerin önüne geçmek için videoların tamamıyla kaldırılması şeklindeki sınırlayıcı yaklaşımların çözüm önerisi olarak sunulması doğru olmayacaktır. Çünkü bu durum bireylerin farklı alandaki pek çok bilgiye ulaşabilme imkânının ellerinden alınması anlamına da gelir.

Bu çalışmanın sonunda geliştirilen öneri ise sosyal medya platformlarında yanlış bilgilerin üretiminin ve yayılımının yavaşlatılması noktasında sosyal medya platformlarının kendilerinin sorumluluk almaları yönündedir. Youtube'a her dakika ortalama 500 saatlik video yüklenmektedir (Thomas, 2020). Bu bağlamda her ne kadar Youtube, 7/24 çalışanları tarafından işaretleme sisteminden gelen verilerin kontrolünün yapıldığını ifade etse de denetim için yazılım yerine daha fazla çalışan istihdam edilmesi önerisi rasyonellikten uzak bir çözüm önerisi olurdu. Çalışmada video üreticilerinin Koronavirüs yerine "enfeksiyon" kelimesi gibi seçimlerle denetimden kaçmayı başardıkları ortaya konmuştur. Bu noktada Youtube platformunun yazılımını bu tür kelime oyunları ile denetimden kaçılmasını engelleyecek biçimde birçok kelime bazında otomatik tarama yaparak güncellemesi ve bu videolardaki reklamları tamamıyla engellemesi yerinde bir öneri olacaktır. Bu durum ticari saiklerle içerik oluşturan kullanıcıların dijital söylenti ekosistemine katkıda bulunmak için sahip olduğu motivasyonun ellerinden alınması anlamına gelir.

Elbette videoların daha geniş bir yelpazeye taranması ve tespit edilen videolara reklam verilmesinin engellenmesi bu videolardan gelir elde eden Youtube için de ticari zarar anlamına gelmektedir. Ancak böylesi bir uygulamaya gidilmediği müddetçe kullanıcılar ticari saiklerle Youtube'un belirlediği politikaları aşmanın yollarını kolaylıkla bulacaklardır. Yine ticari saiklerle oluşturulan dezenformatif kullanıcı türevli içerikler ise bunlarla etkileşime geçen takipçiler tarafından bildiklerini aktarma, ülkelerini koruma gibi saiklerle misinformasyon içeren yorumlara dönüşerek dijital söylenti

ekosistemine katkı sağlamaktadır. Misenformasyonun belki de en yıkıcı özelliği bilginin yanlışlığının farkında olmaksızın, kimseye zarar verme amacı taşımadan hatta belki de bildiklerini paylaşma ve bir diğerini doğruya yönlendirme ve koruma güdüsü ile yapıldığında bile günün sonunda zarar verici olabilmesidir. Hangi enformasyon türü olursa olsun yanlış enformasyon dijital söylenti ortamının büyümesine ve bilimsel, somut ve gerçek enformasyonla kulaktan dolma olanın yer değiştirmesine ve yanlış bilginin normalleşip kabul edilebilir olmasına katkı sağlamaktadır. Youtube'un bu konuda atabileceği iki adım belirtilmiştir. Bunlar kullanıcı işaretlemesine daha fazla önem vermesi ve yazılımını güncelleştirerek kendisini kandırmaya çalışan bu videolardaki reklamları tamamıyla engellemesidir.

EXTENDED ABSTRACT

It can be argued that new media tools perform functions such as disseminating information, shaping discourses, and basically creating "truth". It is worth noting that the concept of truth discussed at this particular study is the individual or collective perception of an issue, rather than absolute or universal fact. So the concept, rumor defined as "a currently circulating story or report of uncertain or doubtful truth" is a so vital one for the study since it can represent the "truth" even in a scientific issue like Coronavirus even if it lacks of basic scientific background. Even though it is hard to figure out what is real on cyberspace, we can detect lies spreading on internet. Moreover, some (Vosoughi, Roy, & Aral, 2018) even detected the speed of the fake news, claiming that *lies spread faster than the truth*. At this point, it is vital to state the difference between disinformation, misinformation and mal-information as any fake news generated might be expected to be classified under one of them.

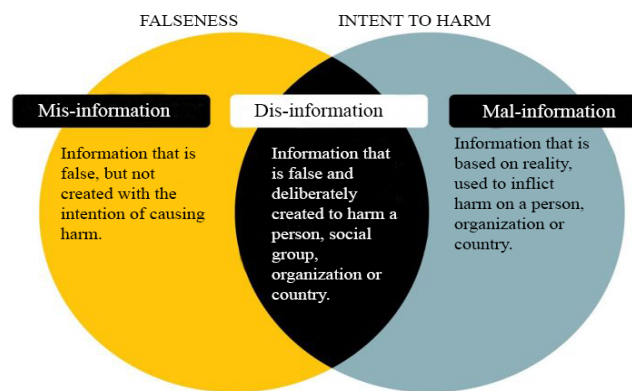

Figure 1 Types of Information Disorder (Wardle & Derakhshan, 2017)

In this respect, some can claim a hypothetical situation where a Youtube channel owner can produce a video which is false and deliberately aimed to harm the others and its subscribers or any random guy who comes across the video reproduces the false information without the intention of causing harm. So, the same information can be categorized under both disinformation and misinformation, based on the intention of the one who spreads it. Digital rumor concept, on the other hand, doesn't emphasize too much on the intentions. Its focus is on the spread of uncertain, doubtful, and unscientific information. Briefly, digital rumor can be defined as the production of digital content, whose accuracy has not been confirmed, regardless of whether the producer is professional or not, and that this content is reproduced, interpreted and fundamentally disseminated and kept in circulation by other users. Barthel, Mitchell, & Holcomb (2016) found out that 30 percent of Americans shared fabricated news knowingly and unknowingly some of whom discovered later that they are all made up. In any case they helped the environment of digital rumor flourish. The first research questions of the study is 'do content producers spread unscientific rumors about Coronavirus?'

Youtube (Youtube2, 2021) prepared a special policy for Covid-19, named "COVID-19 medical misinformation policy", emphasizing "YouTube doesn't allow content about COVID-19 that poses a serious risk of egregious harm". The latter research question of the study is 'can Youtube realize what they promised to prevent digital rumors?' Conducting a Critical Discourse Analysis to two Youtube videos, this study found that content producers spread unscientific rumors about Coronavirus and Youtube failed to realize its promises on the prevention of the dissemination of the videos, containing deceptive information about Coronavirus and channel owners tricked Youtube algorithm by not using Coronavirus in the title, description and in video per se so they could make money out of a video, jeopardizing public health. The method those videos use to bypass Youtube's algorithm which deals with the probable violation of community guidelines take advantage of the deficiencies of the automated flagging which Youtube claims "enables us to act more quickly and accurately to enforce their policies (Youtube4, 2021). It is possible claim that Youtube would encounter more positive result on the removal of those videos, if it had attached more importance to flags from their users, namely human detection. Youtube (Youtube7, n.d) even developed Trusted Flagger program "to help provide robust tools for individuals, government agencies, and non-governmental organizations (NGOs) that are particularly effective at notifying YouTube of content that violates our Community Guidelines." However, the

removal of the videos has been dominantly performed thanks to automated flagging (while the number of videos were removed through the automated flagging is 7.390.963, the rest (Individual Trusted Flagger, NGO and Government agency) just adds up 481.721). First solution to solve this problem would be that Youtube is going to pay more attention to the human flagging. Other solution to offer is that by updating its software, Youtube can detect words used instead of coronavirus, such as "infection" or "disease," so it can scan on a word-by-word basis, and completely block the ads in these harmful videos.

KAYNAKÇA

- Anamur, D. D., & Topsakal, T. (2019). Herkesin Herkesi Gözetlediği Toplum: Siberuzamda Alttan Gözetimin Farklı İnşası Olarak Siber Zorbalık. *İNİF E-DERGİ*, 37 - 58.
- Barthel, M., Mitchell, A., & Holcomb, J. (2016). *Many Americans Believe Fake News Is Sowing Confusion*. Pew Research Center.
- Brennen, J. S., Simon, F., Howard, P. N., & Nielsen, R. K. (2020). *Types, sources, and claims of COVID-19 misinformation*. Reuters Institute.
- Bulut, S. (2020). Egemen Söylemin Kıyısındakiler: Alternatif Bir. *Erciyes İletişim Dergisi*, 727-748.
- Çomu, T. (2012). Video paylaşım ağlarında nefret söylemi: Youtube örneği. Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Dunn, A. G., Surian, D., Leask, J., Dey, A., Mandl, K. D., & Coiera, E. (2017). Mapping information exposure on social media to explain differences in HPV vaccine coverage in the United States. *Vaccine*, 3033-3040.
- Durna, T., & Kubilay, Ç. (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. T. Durna içinde, *Medyadan Söylemler* (s. 47-81).
- Entman, R. M., & Usher, N. (2018). Framing in a Fractured Democracy: Impacts of Digital Technology on Ideology, Power and Cascading Network Activation. *Journal of Communication*, 298-308.
- Fallis, D. (2009). A conceptual analysis of disinformation. *iConference*. Chapel Hill, NC.
- Franklin, B., Hamer, M., Hanna, M., Kinsey, M., & Richardson, J. (2016). - *Gazetecilik Çalışmalarında Anahtar Kavramlar (Çeviri Kitap)*, Çeçen A., Ed (2016).. (B. Franklin, Dü., A. F. Çeçen, R. Zamur, S. Bulut, G. Orçin, & E. Öztokat, Çev.) İstanbul: Altınbilek Yayınları.
- Khatri, P., Singh, S. R., Belani, N. K., Yeong, Y. L., Lohan, R., Lim, Y. W., & Teo, W. Z. (2020). YouTube as source of information on 2019 novel coronavirus outbreak: a cross sectional study of English and Mandarin content. *Travel medicine and infectious disease*, 35, 101636.
- Newman, N., Fletcher, R., Schulz, A., Andi, S., & Nielsen, R. K. (2020). *Reuters Institute Digital News Report 2020*. Reuters Institute for the Study of Journalism.
- Özer, Ö. (2011). *Haber söylem ideoloji: eleştirel haber çözümlemeleri*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Postman, N. (1994). *Televizyon Öldüren Eğlence*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Silverman, C. (2016, 11 05). *This Analysis Shows How Viral Fake Election News Stories Outperformed Real News On Facebook*. 01 05, 2021 tarihinde [www.https://www.buzzfeednews.com/](https://www.buzzfeednews.com/): <https://www.buzzfeednews.com/article/craigsilverman/viral-fake-election-news-outperformed-real-news-on-facebook> adresinden alındı
- Söylenti. (t.y). *Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük içinde*. 1 05, 2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr>: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Sözen, E. (2017). *Söylem: Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. Profil Yayınları.
- Sputniknews. (2020, 08 26). *İnsanlık için büyük adım: Afrika, resmen 'çocuk felcinden arındırılmış bölge' ilan edildi*. 01 01, 2021 tarihinde www.sputniknews.com: <https://tr.sputniknews.com/afrika/202008261042731153-insanlik-icin-buyuk-adim-afrika-resmen-cocuk-felcinden-arindirilmis-bolge-ilan-edildi/> adresinden alındı
- Thomas, G. (2020). *What Happens Every 60 Seconds Online?*. 01 01, 2021 tarihinde www.gtweb.co.uk/: <https://gtweb.co.uk/what-happens-every-60-seconds-online> adresinden alındı
- Tseliou, E. (2020). Discourse Analysis and Systemic Family Therapy Research: The Methodological Contribution of Discursive Psychology. *Systemic Research in Individual, Couple, and Family Therapy and Counseling*, 125-141.
- Ukwuru, S., & Nwankwo, P. (2020). Social Media and Fake News on Corona Virus: A Review of Literature. *Journal of Communication and Media Studies*.
- Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 1146-1151.
- Wardle, C. (2017). *Fake news. It's complicated*. 01 14, 2021 tarihinde www.medium.com: <https://medium.com/1st-draft/fake-news-its-complicated-d0f773766c79> adresinden alındı
- Wardle, C. (2020). Bilgi Düzensizliği Çağı. C. Silverman içinde, *Dezenformasyon ve Medya Manipülasyonu üzerine: Doğrulama El Kitabı* (s. 10-15).
- Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe.
- We Are Social, & Hootsuite. (2020). *Dijital 2020: October Global Statshot*.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2009). Critical discourse analysis: History, agenda, theory and methodology. *Methods of critical discourse analysis*, 1-33.
- Youtube1. (t.y). *YouTube for Press*. 01 22, 2021 tarihinde www.youtube.com: <https://www.youtube.com/intl/en-GB/about/press/> adresinden alındı
- Youtube2. (2021, 01 18). *COVID-19 Hakkında Yanlış Tıbbi Bilgilendirme Politikası*. www.youtube.com: https://support.google.com/youtube/answer/9891785?hl=tr&ref_topic=9282436 adresinden alındı
- Youtube3. (2021, 01 14). *Koronavirüs hastalığı 2019 (COVID-19) ile ilgili son güncellemeler*. www.youtube.com: https://support.google.com/youtube/answer/9777243?p=covid19_updates&visit_id=637446843075450132-2814275623&rd=1 adresinden alındı

Youtube4. (2021, 01 22). *İşaretleme*. www.youtube.com:

<https://transparencyreport.google.com/youtube-policy/removals?hl=tr> adresinden alındı

Youtube5. (t.y). *COVID-19 içeriklerinden para kazanma ile ilgili güncelleme*. www.youtube.com:

https://support.google.com/youtube/answer/9803260?hl=tr&ref_topic=6151248 adresinden alındı

Youtube6. (2020, 02 04). *Covid 19 enfeksiyonu hakkındaki tüm videoları unutun! (2021)*. 01 15, 2021

tarihinde www.youtube.com: <https://www.youtube.com/watch?v=tvpOdqVpJCQ> adresinden alındı

Youtube7. (t.y). *YouTube Trusted Flagger program*. 01 08, 2021 tarihinde www.youtube.com:

https://support.google.com/youtube/answer/7554338?ref_topic=7124235 adresinden alındı